

DOMNITORI ROMÂNI ÎN LITERATURĂ

Prof. Cenușă Nicoleta

Școala Gimnazială *Grigore Antipa* - Tulcea

Istoria este una dintre cele mai des întâlnite teme abordate de scriitorii români. Aceștia prezintă chipurile celor mai mari domnitori într-o manieră idealizată, scoțând în evidență trăsăturile specifice conducătorilor de oști.

Literatura studiată de elevi în ciclul gimnazial prezintă imagini ale unor voievozi măreți, precum: Ștefan cel Mare, Mircea cel Bătrân sau Mihai Viteazul. Portretele domnitorilor sunt pretexte pentru însușirea diverselor elemente de teorie literară: specii (imnul, balada, nuvela, romanul), moduri de expunere (descrierea) sau figuri de stil (antiteza, hiperbola), etc.

Astfel, prin intermediul imnului, elevii descoperă imaginea unui domnitor viteaz, Ștefan cel Mare, ce visa la “unirea Daciei / Cu-o turmă ș-un păstor”, capabil să dăinuie veșnic în sufletele noastre : “În cer apune soarele / Stingând razele lui, / Dar într-a noastre suflete / În veci tu nu apui!” (*Imn lui Ștefan cel Mare* - Vasile Alecsandri). Desigur, portretul domnitorului moldovean se desprinde, în mod indirect, și din alte texte literare, ai căror eroi trăiesc sub influența acestuia: “Alb am trăit un secol pe plaiul strămoșesc / Și vreau cu fața albă senin să mă sfârșesc./ Ca după-o viață lungă, ferită de rușine, / Mormântul meu să fie curat și alb ca mine! / Așa m-a deprins Ștefan, ușoară țărna-i fie! / La trai fără muștrare și fără prihănie.” (*Dan, capitan de plai* - Vasile Alecsandri). Domnia lui Ștefan cel Mare este evocată și în romanul lui Mihail Sadoveanu “Frații Jderi” (o trilogie alcătuită din romanele *Ucenicia lui Ionuț*, *Izvorul Alb* și *Oamenii Măriei-Sale*).

Mircea cel Bătrân este prezent în literatura studiată în gimnaziu prin celebra poezie a lui Mihai Eminescu: “ Scrisoarea III”, unde se observă un contrast major între aspectul fizic și cel moral al voievodului: “Un bătrân atât de simplu, după vorbă, după port.” / “Mircea însuși mână-n luptă vijelia-ngrozitoare, / Care vine, vine, vine, calcă totul în picioare”.

Antiteza este ușor de asimilat atât prin intermediul acestui text literar, cât și prin poezia lui George Coșbuc, “Pașa Hassan”, care le face cunoscut elevilor portretul unui alt domnitor român, Mihai Viteazul. Având ca sursă de inspirație lucrarea istorică a lui Nicolae Bălcescu “Românii supt Mihai – Voievod Viteazul” (lucrare studiată și ea pentru însușirea descrierii, prin fragmentul “Ardealul”), textul lui Coșbuc pune în opoziție vitejia românilor și lașitatea otomanilor: “Dar iată-! E vodă,

ghiaurul Mihai;/ Aleargă năvală nebună. / Împrăștie singur pe câți îi adună, / Cutreieră câmpul, tăind de pe cai - / El vine spre pașă: e groază și vai, / Că vine furtună.” De asemenea, este o ocazie bună de a învăța, pe baza acestui text, și alte figuri de stil, precum: hiperbola (“Gigantică poart-o cupolă pe frunte, / Și vorba-i e tunet, răsuflul ger, / Iar barba din stânga-i ajunge la cer, / Și vodă-i un munte”), aliterația („Sălbaticul vodă e-n zale și-n fier / Și zalele-i zuruie crunte”) și asonanța (Cu tropote roibii de spaimă pe mal / Rup frâiele-n zbucium și saltă; / Turcimea-nvrăjbită se rupe deolaltă / Și cade-n mocirlă, un val după val, / Iar fulgerul Sinan, izbit de pe cal, / Se-nchină prin baltă”). Nu în ultimul rând, balada cultă este specia literară însușită prin intermediul capodoperei lui Coșbuc.

Nuvela “Alexandru Lapușneanu” de Costache Negruzzi prezintă o imagine diferită a unui domnitor român, contradictoriu, crud și tandru în același timp: “ – Crud și cumplit este omul acesta” / “rădicand-o ca pe o pană o puse pe genunchii săi”.

Așadar, orele de limba și literatura română îi învață pe elevi nu doar frumusețea textului literar, cât și identitatea noastră națională, figurile istorice care au impresionat de-a lungul timpului și care dăinuie de veacuri în conștiința noastră națională. Se pot realiza, din acest motiv, lecții integrate: limba și literatura română – istorie, lecții de o valoare deosebită, menite să stârnească în sufletul copiilor dragostea de neam și de țară, sentiment căruia îi datorăm existența noastră în maniera în care existăm astăzi.